

LA RESTAURACIÓ DE CAN PRUNERA

LUIS ANTONIO CORRAL JUAN¹

In Memoriam:

Miquel Seguí Aznar, Catedràtic d'Història de l'Art de la UIB

Javier Mayol Mundó, President de Ferrocarril de Sóller

Pau Corral Pérez, Arquitecte

INTRODUCCIÓ HISTÒRICA

El Modernisme a Mallorca

El Modernisme a Mallorca, com expressió burgesa del desenvolupament econòmic, no s'esdevé a causa del fort impuls industrial, com succeïx a Catalunya o a Bilbao, ni tampoc agrícola, com a València, sinó que respon a fets més puntuals i diversos, igual que en les altres poblacions tals com Coruña, Murcia o Melilla on floreix dit estil. La seva aparició és fonamentalment deguda al treball que desenvolupen en tots aquests llocs els arquitectes catalans que, com a introductors i impulsors d'aquest estil de l'Art Nouveau europeu a Espanya, el van expandint essent després continuat pels professionals locals.

De fet la introducció del Modernisme a Mallorca s'entén que es produeix en 1901, onze anys després de fer-ho a Catalunya, per part de l'arquitecte d'aquest origen, Lluís Domènech i Montaner amb la construcció del Gran Hotel de Palma, precursor del turisme del que depèn majoritàriament la societat d'aquestes illes.

Poc després la decidida acció del Bisbe Pere Joan Campins i Barceló –vinculat al moviment de la Renaixença mallorquina– com impulsor del Modernisme a Mallorca, es manifesta en la renovació de la Seu, i, de manera més desdibuixada, en el Monestir de Lluc i les esglésies de Son Servera i Sóller.

Tot això de la mà d'Antoni Gaudí i Cornet i el seu deixeble Joan Rubió i Bellver als quals encarrega la reforma de la catedral, comptant així mateix amb la col·laboració del també arquitecte català, Josep Maria Pujol. Gaudí i el seu deixeble treballen posteriorment també en el projecte de Lluc, mentre que Rubió ho farà en les esglésies de les poblacions esmentades.

1. Arquitecte

El Modernisme a Sóller

En el cas de la ciutat de Sóller, la introducció és conseqüència directa del desenvolupament econòmic esdevingut com a resultat de l'emigració, sorgida de la crisi dels anys seixanta del segle XIX, així com de l'actuació puntual en la reforma de la seva església parroquial, tal com s'ha indicat, de la mà de Joan Rubió i Bellver concretada en la renovació de la façana, amb un estil neogòtic, corrent historicista d'entre les quals evoluciona el modernisme, iniciant les obres el 1904, fins que el 1913 es paralitzen i no es conclouen fins 30 anys més tard.

La reactivació econòmica deguda a l'aportació de capitals esdevinguts del fenomen migratori comportarà un fort impuls de la seva població burgesa que, a l'aguait dels moviments d'avantguarda, es traduirà en el projecte urbanístic de renovació del seu centre, la construcció del ferrocarril, trencant l'aïllament de la vall amb la resta de l'illa, la instal·lació de la fàbrica del gas, dotant-la de l'energia necessària per al seu desenvolupament, i la creació d'un banc, com a gran expressió d'aquest puntual dinamisme econòmic.

El Modernisme queda reflectit en l'edificació civil a través d'aquest banc, obra del mateix Joan Rubió i Bellver, que es duu a terme entre 1909 i 1912 (cal observar en les fotografies la mutilació actual del cim de l'edifici comparada amb el seu estat original), i en el projecte del nou ajuntament de l'arquitecte mallorquí Francesc Roca i Simó que mai no es va dur a terme, a causa del retard en treballar la prèvia i imprescindible transformació de la nova plaça central de la població, projectada també pel mateix professional.

Aquesta assimilació de l'estil modernista, en els seus diferents corrents, també es reflecteix a través de les majestuoses edificacions residencials particulars realitzades per aquests matei-

xos actors, els emigrants retornats a la seva població natal, situades fonamentalment en la Gran Via (Can Magraner, Can Cremat, Can Rebassa, Cas Batlet i Can Cetre) i en els carrers de la Lluna (Can Prunera, Can Massana, Ca la Nena i Can Moiana), del Mar (Can Querol) i Pastor (Can Baltasar i Ca s'Americà). Obres generalment d'autor desconegut llevat de Can Cremat projectada per Francesc Roca i Simó, després de la tornada de la seva etapa professional a Argentina, i altres com Can Prunera i Can Magraner atribuïdes a Joan Rubió, encara que no es disposa de cap dada ni especialista que ho acrediti.

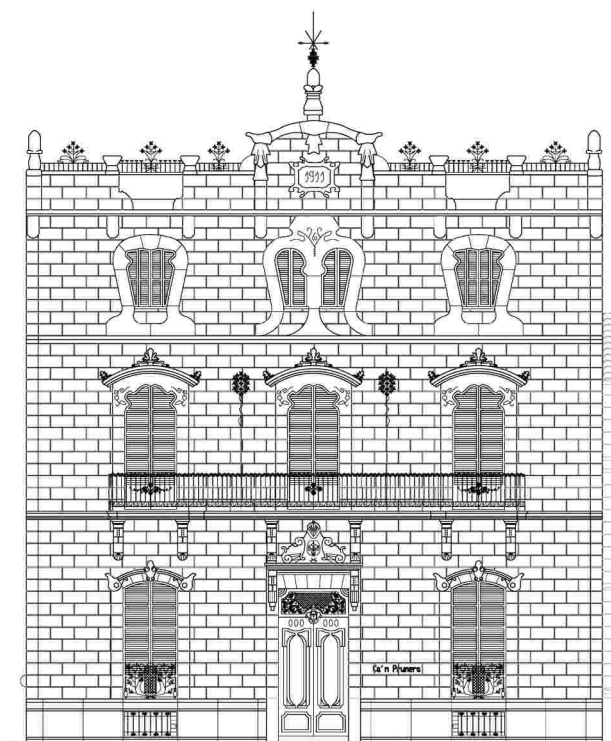
Per altra banda, en el cementiri de Sóller es troben nombroses escultures d'estil modernista, destacant el monument funerari de la família Morell, realitzat per l'escultor català Josep Llimona.

L'EDIFICI ORIGINAL DE CAN PRUNERA

Descripció general

Joan Magraner "Prunera", després de la seva tornada de l'emigració a Belfort, en l'Alsàcia francesa, on va establir un comerç de majorista de fruites, comú a molts dels seus paisans, va promoure aquesta edificació com residència familiar en la que queda palesa l'èxit de la seva missió. L'edifici, construït entre els anys 1909 i 1911, és d'autor desconegut, encara que, sense cap aval, popularment l'atribueixin a Joan Rubió o a Antoni Gaudí; qüestió que, el 1990, Miquel Seguí, en la seva publicació sobre l'arquitectura contemporània a Mallorca, entenia com bastant improbable, donada la divergència estilística de l'edifici amb les obres que duïen a terme aquests arquitectes catalans. La infructuosa recerca de documentació en diferents arxius, realitzada pel mateix Seguí i altres investigadors, amb motiu de la restauració escomesa, no ha permès aportar cap informació sobre això ni sobre el projecte original.

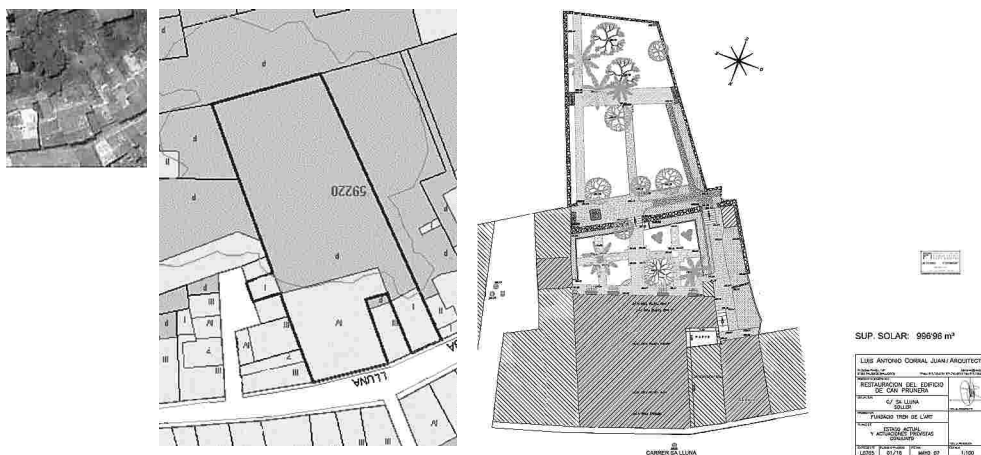
L'edifici de Can Prunera, també anomenat Can Magraner, en funció de la utilització del sobrenom o del cognom del propietari, amb una tipologia entremitjana i dedicat íntegrament a un habitatge, se situa en el número 90 del carrer de La Lluna, assentant-se sobre un solar d'uns 1.000 m² de superfície, amb un jardí posterior, en els laterals del qual, i sense connexió amb el principal, es van executar posteriorment altres dues petites edificacions auxiliars, sense cap interès, i situades també entre parets mitjanes amb façana a un carreró sense nom i al propi

carrer de la Lluna. La singularitat de la de les parcel·les va determinar que, en aquest carrer, l'habitatge veí situat a la seva dreta i de menor profunditat, quedés encaixat pel de Can Prunera, de tal manera que la façana al carrer d'aquesta, de 14,50 metres de longitud, té menor dimensió que la del jardí, de quasi 5 metres més.

El jardí situat després de l'edifici està compost d'una primera franja adossada a l'edifici al nivell de la seva planta baixa i la resta se situa en una cota superior, amb una ordenació clàssica de la seva part central mitjançant parterres i passadissos durs, rematat per una pèrgola metàl·lica transversal de separació amb el fons de la parcel·la. Així mateix existia al lateral de l'edificació un petit espai residual tapat per la pròpia configuració d'aquell.

L'edifici té una superfície construïda d'una mica més de 1.000 m², repartits en tres plantes i un petit soterrani, amb el nivell de la planta baixa situat un metre per sobre la rasant del carrer. La seva estructura portant està conformada per murs de càrrega paral·lels a les façanes, establint nítidament tres crugies, que s'esdevenen a totes les plantes, sobre els quals donen suport uns forjats unidireccionals, a força de petites bigues metàl·liques en el cobriment de la planta semi soterrani i de fusta en la resta de les seves plantes. L'eix vertical de comunicació se situa en la part dreta de la crugia central, establint un espai únic que arriba a tota l'altura de l'edificació.

Descripció exterior

El volum de l'immoble és un paral·lelepípede al qual se li ha extret una part del seu frontal dret en dues crugies de profunditat, que és l'ocupat per l'edificació veïna descrita anteriorment, amb façanes planes de les que sobresurten, en ambdues, les balustrades corregudes de la seva planta primera; tot això rematat per una coberta inclinada a dues aigües, que en la façana que dóna al carrer està oculta per un element corregut de coronació.

La façana que dóna al carrer és el seu element més característic denotant clarament el seu estil modernista barroquitzant. Construïda amb pedra calcària de Sóller de color gris, amb profusió de relleus vegetals, estructurada en tres eixos verticals d'obertures, tots ells remarcats i realitzats en formes curvilínies complexes, amb traces clarament verticals, que es van escurçant a mesura que pugen les plantes.

La planta baixa està conformada per un portal central adintellat, amb brancals encoixinats, una cornisa rectilínia i un frontó floral on se situa una porta de dues fulles de fusta tallada sota un vidre fix que proporciona il·luminació natural al vestíbul. En els laterals, dues portes grosses de balcó amb barana de ferro forjat, sobre finestres apaïssades, degudament enreixades, de la planta semi soterrani, emmascarant la separació de plantes.

La balconada del primer pis, de forma onada, s'esdevé al llarg de tota la façana, suportada sobre 6 mènsules treballades en pedra, alineades sobre els brancals de les obertures, i protegida per una barana de ferro forjat, amb els muntants també onats i adornada amb elements i altres motius vegetals. A la balconada s'obren tres portes degudament coronades.

La planta superior constituïda per tres finestres de formes totalment guerxes, té la central geminada, amb un motiu floral en l'eixuta, recalcant la seva condició d'eix principal. La façana està rematada, ocultant la teulada, per un cos també de pedra que manté els tres eixos de les obertures mitjançant la inserció d'un espai buit protegit per baranes de ferro forjat en els corresponents laterals, mentre que el central, coronant l'eix principal de la porta d'accés, un gran ele-

ment de pedra de forma guerxa i decoració floral on, a manera de represa, apareix la data de 1911, rematat al seu torn per un parallamps de ferro forjat.

La façana del darrere, que dóna al jardí; s'estructura asimètricament amb cinc eixos verticals d'obertures, en cada una de les tres plantes, essent tots ells verticals i de formes rectes, excepte la porta central de sortida al jardí que es denota amb un arc de coronació. Les obertures d'il·luminació de la planta soterrani s'estableixen mitjançant mampellers anglesos, ja que la cota del jardí coincideix amb la de l'edificació, mantenint els eixos de composició, encara que desapareixent l'element central.

Descripció interior

Funcionalment l'edificació original dedica les seves plantes principals, la baixa i el pis primer, a sales i dormitoris, mentre que les altres dues compleixen funcions auxiliars, la semi soterrani amb la cuina i altres estades subordinades, mentre que la planta segona, sota coberta, és lloc de magatzem i servei.

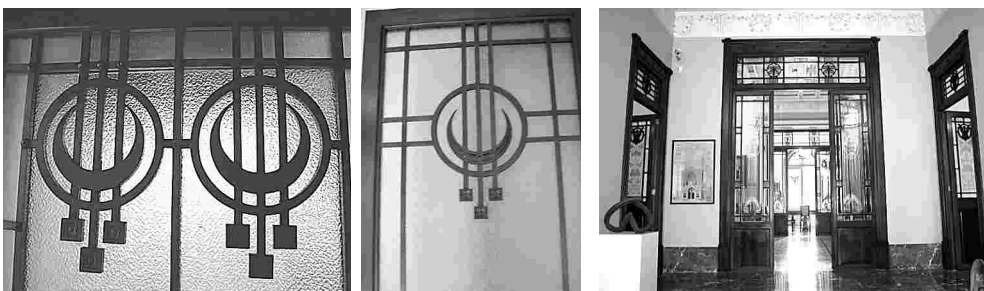
L'interior de l'habitatge manté el caràcter modernista del seu exterior fonamentalment en les sales de les seves dues plantes principals i en el conjunt de l'escala.

Aquesta, de gran elegància i de forma helicoïdal, que no perd en cap moment, és l'element interior que proporciona unitat a tot el conjunt, desenvolupant-se en un espai únic que arriba a tots els nivells sobre la rasant de l'immoble, rematat per una torre circular amb clara il·luminació. L'escala disposa d'una barana de ferro forjat d'acord amb les exteriors, amb un

passamans de fusta que arrenca amb una làmpara sobre un muntant vertical forjat de gran factura; l'escala es conforma amb un engronant i sòcol de granit artificial granat sobre uns paraments verticals de facció corba que l'emboliquen, decorats amb motllura de guix i diferents motius florals amb una certa policromia.

De la decoració interior són d'interés les seves fusteries, ornamentació de sostres i parets i els seus trespols. Destaquen les fusteries dels marcs i les portes, en molts casos amb vidrieres pulides i altres de colors, a força de ornamentacions geomètriques, vegetals i d'animals, pròpies de l'Art Nouveau.

Els artesonats dels sostres són decorats i policromats, amb diferents motius vegetals i florals, antropomòrfics i zoomòrfics, corbs i rectilinis, i fins i tot amb instruments musicals, dels quals pengen en els seus centres una magnífica selecció de làmpares, totes de diferent factura i pròpies de l'estil de l'immoble.

Les parets estan acabades amb diversos estucs, papers pintats, tons de pintura, grans sòcols de fusta, en la sala menjador, i de marbre, en conjunció amb l'engraonat de l'escala, i de forma guerxa en el vestíbul d'entrada; així com enrajolats, amb motius fruiters, en les estades vinculades a la cuina de la planta soterrani.

Finalment els trespols, a força de rajoles hidràuliques, amb motius florals i geomètrics, conformant veritables vistoses catifes amb una composició central emmarcada per una sanefa amb altre motiu i contornejada aquesta al seu torn, en el contacte amb les parets, amb peces lliures. Peces que són diferents en gairebé totes les sales i que arriben a combinar fins a 16 elements diferents en una mateixa sala. En part de la planta soterrani el trespòl és de pedra.

La major profusió decorativa s'esdevé a les grans sales, reduint la seva entitat en les altres estades. El disseny orgànic d'alguns mobles i altres objectes domèstics completen la conjunció modernista de tot l'edifici.

L'EVOLUCIÓ DE L'EDIFICI DE CAN PRUNERA

L'edificació, que s'havia mantingut amb diferents alteracions conservant gran part del seu mobiliari original, va ser declarat Bé d'Interès Cultural amb categoria de Monument, per part de la Comissió de Patrimoni Històric del Consell de Mallorca en la seva sessió del 18 de desembre de l'any 2000, determinant una protecció total de l'immoble, on al mateix temps que es determina l'eliminació de certs elements afegits, es reconeixia el valor del fraccionament de diverses estades primitives, realitzat en els anys setanta. Anteriorment el catàleg del planejament municipal va protegir la seva façana principal.

La majoria de les modificacions d'espais que s'havien efectuat foren deguts a una acurada reforma realitzada en els anys setanta, sembla que amb finalitat turística, suposant el fraccionament de la majoria de les sales per situar en elles armaris d'obra i banys privats, que en alguns casos van ser compartits, mitjançant envans de mitja altura, mantenint la unitat d'espai que va permetre visualitzar el sostre original motllurat, malgrat que es perdés la seva centralitat, o a través d'envans complets fins arribar a un nou fals sostre ocultant l'enteixinat original o fins i tot, en situacions límits, arribant al sostre original destrossant els emmotllurats. També es produeix el fraccionament del bany original en diverses peces que permeten al mateix temps un ús divers.

Una altra modificació posterior, de pitjor execució, va permetre la divisió de l'edifici en dos habitatges no totalment segregats; per això es va col·locar un mural de fusta i vidre entre l'escala i l'entrada central del primer pis convertint aquesta planta en un habitatge totalment independent, transformant en el seu interior un dormitori que dona al carrer en la necessària cuina, de la mateixa manera que es va fer amb la sala d'abans de la cuina de la planta baixa per a l'altre habitatge, ja que la cuina de la planta soterrani i la seva sala adjacent ja havien perdut aquesta condició degut a unes extraordinàries humitats i a estar totalment mutilades pel pas de la conducció general de sanejament. La seva última ocupació l'havia dut a un major grau de deteriorament i abandó.

LA RESTAURACIÓ DE L'EDIFICI DE CA PRUNERA

El projecte d'intervenció

Degut a la decisió de la propietat en determinar la restauració de l'edifici per a la seva conversió en un centre cultural que permetés la visualització de la seva pròpia entitat modernista i que pogués acollir una col·lecció permanent d'art així com la celebració d'exposicions temporals, era necessària la seva adequació a un ús públic, amb les degudes repercussions per al compliment de les normatives inherents a aquesta nova situació, que principalment eren les de garantir la seva accessibilitat i la seva seguretat d'evacuació, fet que la seva condició monumental no podia evitar.

Ambdues qüestions es van revelar com impossibles de solventar des de la pròpia edificació, mentre que un estudi de la pròpia particularitat del conjunt de la parcel·la va permetre afrontar-les des d'una nova edificació, en substitució del garatge amb façana al carrer de la Lluna, descrit amb anterioritat, situat al costat d'un immoble veí, intermedi amb el propi de Can Prunera.

La idoneïtat del lloc fou determinada per estar situat en un lateral de la parcel·la, invisible des del propi edifici, per no afectar al conjunt del jardí i perquè tampoc pertorbava Can Prunera ja que les petites estades de les diferents plantes d'aquest cos lateral al que s'adossava no tenien entitat que impedís practicar les connexions, ni tampoc presentava dificultats d'il·luminació, que hagués desaparegut amb l'operació.

Aquest nou edifici es plantejava ampliant la profunditat del primitiu garatge, la qual cosa permetia després de superar l'edifici veí, adossar-se al propi de Can Prunera pel lateral de la crugia del jardí, on mantenint la planta baixa al nivell del carrer a través d'un ascensor permetés fer accessibles tots els nivells de l'edifici protegit i mitjançant la corresponent dotació d'una altra escala solucionàs a la vegada l'evacuació, resolent per tant ambdós condicionaments derivats del seu ús públic.

Aquesta nova edificació adquiria per tant la condició de recepció de visitants, per la qual cosa se la dotava dels elements complementaris necessaris per a aquesta funció: centre de control de seguretat, cambres higièniques, sala de conferències, oficina i magatzem d'obra artística.

Per tant l'actuació sobre Can Prunera quedava subjecta estrictament a les tasques de restauració, eliminació d'elements afegits i instal·lacions obsoletes, recuperació dels espais interiors originals i a l'habilitació de la planta segona, sense rellevància en les seves particions, a la nova funció d'espai d'exposicions.

Així mateix es van redactar projectes complementaris de seguretats i instal·lacions necessaris per a la seva adequació a una edificació museística d'aquestes característiques, comptant amb la preceptiva intervenció i assessorament de diferents tècnics especialistes en història de l'art i en restauració dels distints elements decoratius amb valors patrimonials.

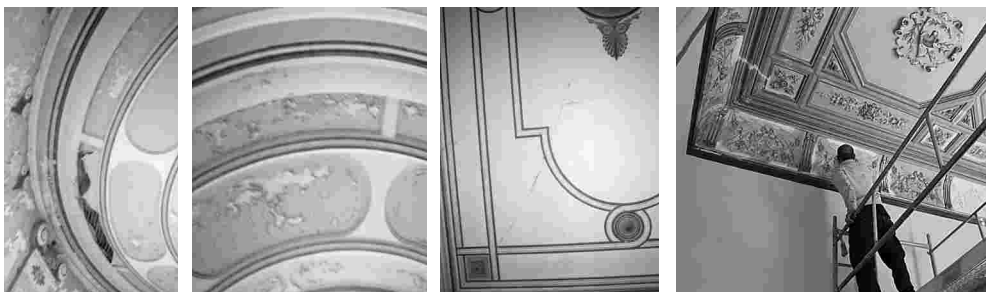
Situació de partida

L'estat de l'estructura, després del reconeixement visual, va fer evident l'habitual falta de rigidesa i horitzontalitat dels forjats de fusta i de la corrosió parcial en la de ferro a causa de l'acció de la humitat, però fonamentalment es van delatar problemes d'estabilitat, l'abast de la qual no va ser factible determinar mentre no es realitzessin les corresponents proves de materials per a la seva inspecció. Intervenció que no era possible dur a terme mentre no es disposés de la llicència d'obres i dels corresponents permisos d'actuació sobre un edifici protegit. Així mateix es van detectar problemes de cohesió en diverses zones dels murs de les façanes, fet que ja havia comportat una intervenció d'engrapat metàl·lic en uns cantons.

Les problemàtiques importants derivades de la humitat i les filtracions d'aigua radicaven en dos punts de l'edificació, d'una banda en la crugia del soterrani just devora el jardí que, a més de l'oxidació dels caps de les biguetes del forjat de cobriment, havien provocat que es deteriorés la paret de separació amb el jardí i un gran abombament en tot el trespòl de la sala central i per una altra banda en el cobriment de l'escala general, on les filtracions d'aigua havien produït danys significatius en sostre i paraments.

En aquesta coronació de l'escala apareixia un component afegit i mal resolt com era l'element pla i inclinat de vidre blindat, que havia substituït a la previsible cúpula original que donava la llum natural zenital, qüestió que els investigadors no van poder resoldre en no trobar cap informació sobre la seva composició. Les cobertes, amb un cert nombre de biguetes molt podrides, per problemes d'impermeabilització, tenien manca de qualsevol tipus d'aïllament tèrmic que permetés habitabilitat en la seva planta immediata.

L'estat de manteniment de les fusteries interiors era bastant acceptable, mentre que el dels teginats dels sostres, amb multitud de fissures i esquerdes, requeria d'una labor important de restauració. Els diferents acabats dels paraments i parets de l'edificació pràcticament havien desaparegut, mantenint-se estucats únicament en l'entrada central de la planta segona i residualment en la sala gran de la crugia del jardí de la planta soterrani, essent les pintures i els papers, en general, d'execució moderna ja que solament restaven papers originals en la part alta de la sala central de la crugia del carrer de la planta primera, mentre que els de la resta corresponien a la reforma dels setanta els rotlles residuals dels quals es trobaven encara emmagatzemats en la planta segona.

Respecte als trespols, la reforma de subdivisió dels dormitoris va suposar, afortunadament en la majoria dels casos, la retirada de les peces hidràuliques originals per a implantar un altre trespòl en les zones d'inserció dels banys. Part de les peces retirades es van trobar emmagatzemades en la planta porxo. La intel·ligent execució d'aquells banys per acursament lineal del dormitori reduint part del motiu central i el trasllat de la sanefa amb els seus cantons corresponents al contacte amb el nou envà de separació va permetre dissimular l'operació. Excepte quan el bany, per necessitat funcional no va poder ocupar tota la franja de fons; essent necessaris tres cantons per a la sanefa que vorejava al bany quan solament es comptava amb una, suplint-se, bastament, amb peces lineals. Tan sols en algun cas la implantació del bany es va produir directament sobre el trespòl original, destrossant les unitats sobre les quals es van col·locar les diferents peces sanitàries o els envans de separació. Així mateix, encara que de manera puntual, algunes peces havien de ser substituïdes ja que estaven deteriorades.

Algunes de les làmpares que s'havien retirat de la seva posició original i que romanien en la planta soterrani o estaven emmagatzemades en la planta porxo i en el garatge, van poder ser recuperades.

La intervenció estructural i constructiva

Una vegada obtingudes l'aprovació del projecte per part de la Comissió de Patrimoni i la concessió de la corresponent llicència municipal d'obres, es va començar a actuar sobre l'edifici i paral·lelament es van realitzar les investigacions d'arrel estructural necessàries, cates i prospeccions per a concretar el projecte tècnic en tota la seva dimensió, donada la impossibilitat de previsió al requerir d'una intervenció activa sobre l'edificació. Aquesta intervenció va estar a més condicionada pels pressupostos de protecció imposats per Patrimoni, ja que els trespols i els teginats dels sostres, ambdós protegits, que cobreixen per les dues cares els forjats estructurals, impossibilitaven la seva visió.

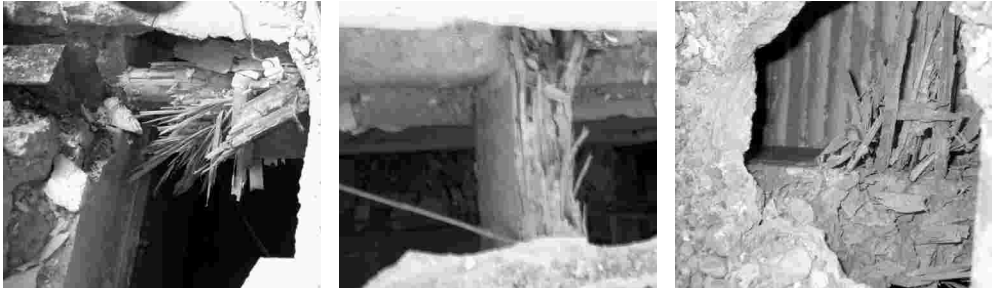
Aquestes comprovacions, per part de tècnics i d'empreses especialitzades, van revelar importants deficiències estructurals en els forjats extraordinàriament deteriorats per diversos agents, que afectaven greument la seva estabilitat i que, al seu torn, van fer precisa una nova autorització per part dels serveis tècnics de Patrimoni sobre la manera d'escometre aquestes reparacions.

En el forjat metàl·lic de cobriment de la planta soterrani, per l'existència de cert nombre de biguetes amb alt índex de corrosió que obligaven a la seva substitució.

En els forjats de fusta per l'existència de diverses zones amb corc, però fonamentalment en el forjat de cobriment de la planta baixa, en la crugia del jardí, per la constatació de diverses àrees en clara situació de ruïna, atès que es trobaven amb greus atacs biòtics actius de formiga blanca que havien fet desaparèixer diversos caps de suport de les bigues en els murs, en clara situació d'instabilitat i perill que va requerir del seu immediat apuntalament.

Aquest fet obligà a una acurada substitució parcial de les deteriorades i a la seva subjecció amb les corresponents platines metàl·liques, amb les degudes proteccions dels elements patrimonials ja que d'elles penjaven els teginats.

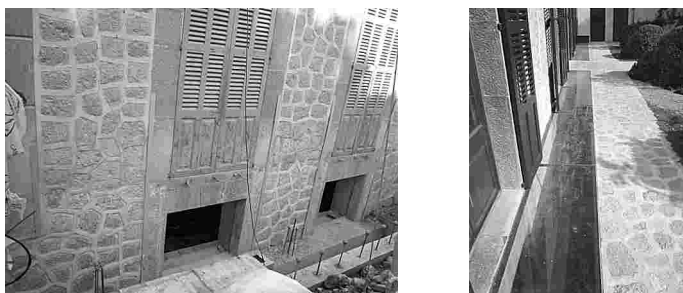
Així mateix per poder establir condicions d'estabilitat a alguns forjats, adequades al seu futur ús públic, es van col·locar biguetes metàl·liques, de menor cant que les de fusta, i a portell d'aquestes; les quals una vegada reduïda la seva funció estructural a la de sosteniment dels teginats, van poder rebaixar el seu cantó i es va poder dotar als forjats d'una capa de compressió així com facilitar el pas horitzontal d'instal·lacions. Accions que havien d'ajustar-se a la realitat de cada una de les intervencions.

Finalment la inexistència de condicions de contenció i impermeabilització del mur del soterrani en contacte amb el jardí, origen de les grans humitats en aquesta planta, obligava a la seva intervenció des de l'exterior fins al nivell de la seva base, juntament amb la necessitat de creació d'una pantalla que evitàs nous atacs biòtics en el futur, va determinar l'establiment d'un corredor transitable subterrani d'instal·lacions.

Un cop realitzada l'excavació es va descobrir que el mur de façana mantenia idèntiques condicions de qualitat i presentació dels materials fins a arribar al nivell de les finestres del soterrani, la qual cosa va induir a pensar que inicialment es projectés el jardí a menor cota de la qual definitivament es va realitzar. Amb la finalitat de visualitzar-lo, de mantenir la il·luminació de les finestres del soterrani i de proporcionar llum també al corredor d'instal·lacions, es va col·locar un vidre corregut.

Al jardí, a més de la rampa per a fer accessible la seva part superior, se li ha dotat d'unes plataformes desmuntables per a situar sobre els parterres, dels quals s'ha rebaixat la seva cota i col·locat els corresponents suports, amb la finalitat de poder ampliar l'espai que pugui acollir públic per a la celebració de diferents actes a l'aire lliure.

La restauració de les façanes amb els seus elements estilístics i la seva configuració va comportar primerament la recuperació de la configuració original eliminant els elements falsejants afegits en la façana del jardí, així com la supressió d'un hivernacle sobre la balconada de la primera planta, essent necessària la fabricació de nou del tram de la barana de ferro forjat i la reubicació del seu trespol, també es va eliminar un petit cos adossat en planta baixa, consistent en un lavabo; totes elles ja indicades anteriorment, així com una obertura de ventilació en la planta primera.

En la façana del carrer, a més de la necessària neteja per aire a pressió, i l'eliminació dels cablejats elèctrics i telefònics col·locats sobre ella, va ser necessària la reparació de les persianes, algunes d'elles en bastant mal estat o fins i tot pràcticament desaparegudes, així com la restauració dels diferents ferros forjats, tant de la barana de la balustrada com dels diferents elements situats en el frontal de la planta de cobertes. Igualment va ser necessària la restaura-

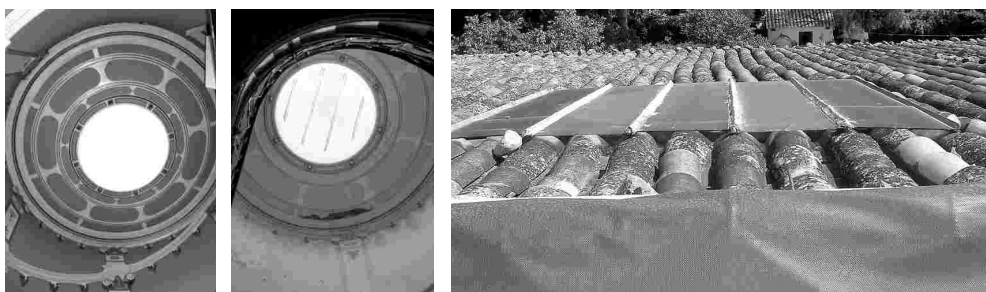
ció de diverses peces de pedra, que havien rebotat per l'acció de l'òxid de l'ancoratge dels ferros, l'estabilitat de les quals perillava, reinstal·lant-se el parallamps que ja havia caigut.

Una altra acció necessària fou el desmantellament de la barana de protecció de la passarel·la de manteniment de la teulada, adossada a l'original que forma part del conjunt del cos de coronació del frontispici. La menor altura del qual no reunia condicions de seguretat per a això, per aquest fet se li afegí una protecció totalment transparent per a no alterar el conjunt original. Finalment la reparació de les esquerdes dels murs i dels elements de la xarxa de pluvials d'ambdues façanes, van permetre la completa recuperació d'allò més emblemàtic de l'immoble.

Les cobertes, degudament impermeabilitzades, amb làmines de plom i asfàltiques, i aïllades tèrmicament, amb l'addició interna de plafons, van anar degudament reteulades. El cobriment de l'espai zenital d'il·luminació en la coronació de l'escala es va realitzar mitjançant una cúpula aplanada, sense preveure el seu contacte, quedant la seva presència totalment diluïda.

En el seu interior es va procedir a la situació prevista, i ja esmentada en capítols anteriors, de labors de restauració, eliminació d'elements i cossos afegits, recuperació dels espais interiors originals i a l'habilitació de la planta segona, sense rellevància quant a les seves particions, a la nova funció d'espai d'exposicions, amb la inserció de tots els aparells de control i intervenció i les diverses conduccions d'instal·lacions previstes –elèctriques, sanitàries, climatitzacions, contra incendis, telecomunicacions i de seguretat– utilitzant-se per a les connexions verticals els antics conductes de les xemeneies i els espais buits entre parets, donada la complexitat d'establiment de fregues en murs conformats a força de bitlles de pedra, mentre que per a les horitzontals en les zones que no es van realitzar capes de compressió es van utilitzar els espais entre bigues.

L'eliminació dels papers pintats moderns va descobrir sota ells les bases dels primitius realitzats amb diaris de l'època o restes d'estucats. Les cates realitzades en les pintures de paraments i teginats van permetre descobrir els tons dels colors originals, menys vius i cridaners, que es van anar recuperant.

La intervenció espacial interior

Tal com s'ha esmentat, la labor fonamental va consistir en l'eliminació d'elements i cossos afegits i en la recuperació dels espais interiors originals, així com en l'habilitació de la planta segona, sense rellevància pel que fa referència a les seves particions, a la seva nova funció com espai d'exposicions; a més de la inserció de les noves funcions derivades de la seva adaptació com espai d'ús públic.

Planta Baixa

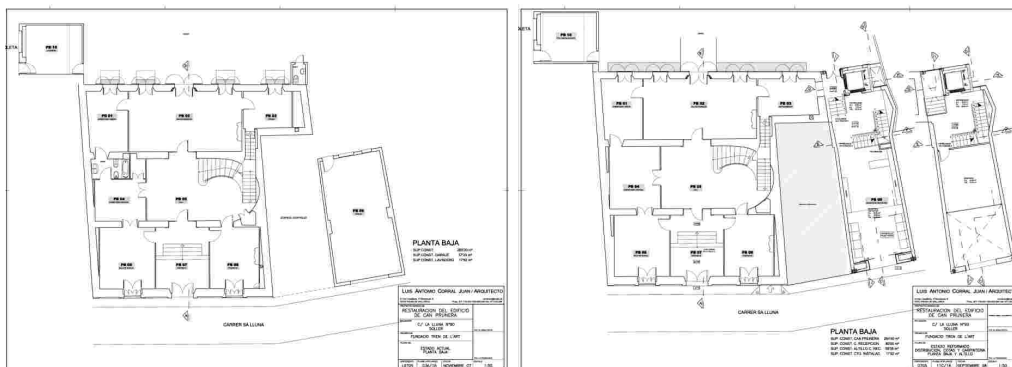
L'entrada a l'edifici des de la porta situada en el seu centre dona pas a un vestíbul d'accés, on una escala salva els nivells entre el carrer i la planta baixa. A partir d'ella s'accedeix lateralment a les dues sales que completen la crugia exterior, una d'elles amb xemeneia, i frontalment a l'entrada central de l'habitatge en la qual se situa l'escala de comunicació entre tots els nivells de l'immoble. Des d'aquesta sala es comunica per l'esquerra amb un dormitori interior.

En continuïtat lineal amb l'accés principal es produeix el traspàs a la tercera crugia, ja en contacte amb el jardí, mitjançant una gran sala menjador. En els seus laterals se situen un dormitori a la seva esquerra i una sala a la seva dreta, que recupera el seu estat original perdent la condició de cuina que havia tingut els trenta darrers anys.

Aquesta sala enllaça amb la planta semissotterrani mitjançant un tram d'escala, connectat amb un altre que s'esdevé de l'entrada central de la casa i situat sota l'escala principal. Totes aquestes estades tenen portes al jardí.

En el plànol de l'estat previ a la restauració, s'aprecien els afegits efectuats a l'edifici original, tant pel que fa a un petit cos exterior d'un lavabo adossat a l'edifici, com en les transformacions interiors de la sala abans del menjador en una cuina, després de quedar inservible l'original del soterrani, i l'addició d'un bany al dormitori interior, essent tot això eliminat. Així mateix veiem que el primitiu garatge amb façana al carrer de La Lluja ha estat substituït per l'edificació de nova planta, tal com s'havia indicat anteriorment.

A aquesta planta de l'edifici nou s'hi ubica la sala de recepció i control de visitants. L'altura existent fins al nivell de la planta primera de Can Prunera, permet situar un altell dedicat a les oficines del museu. La connexió entre ambdós edificis es realitza a través de la sala que s'ubica abans del menjador.

Així mateix l'edifici auxiliar situat a l'esquerra del jardí, amb sortida al carreró que dona al carrer de la Lluja, es converteix en la sala de maquinàries de les diferents instal·lacions.

Planta primera

A la seva crugia de façana al carrer, disposa d'una sala central que dona accés a un dormitori a cada un dels seus dos laterals, essent eliminat l'espai la cuina que s'havia instal·lat en un d'ells. Les tres estades tenen portes a la balconada correguda sobre el carrer.

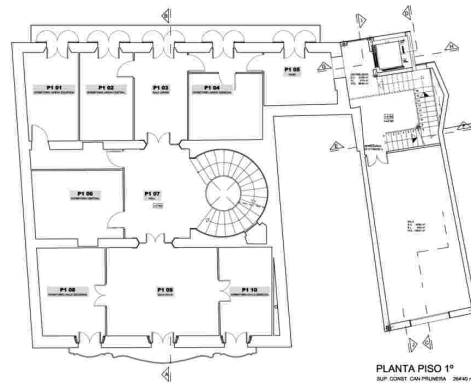
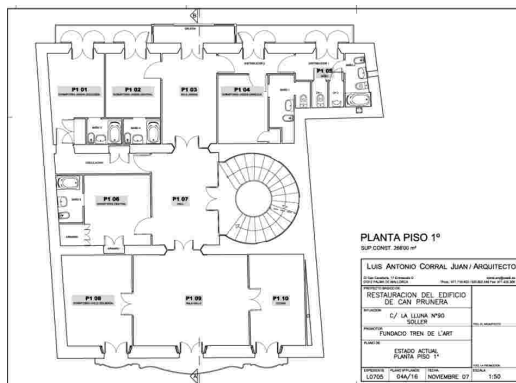

A la crugia interior s'hi situa l'entrada central de l'escala, de la que s'elimina el plafó que havia suposat la subdivisió de l'edifici en dos habitatges. Aquesta sala té funcions de distribució per a tota la planta a través de les sales centrals de les crugies exteriors, així com a dos dormitoris, un interior i un altre que dona al jardí.

La crugia del jardí a través de la seva sala central dona accés per la seva esquerra a un dormitori i per la seva dreta a un passadís que connecta amb una altra habitació interior i el bany. Totes les peces exteriors tenen accés a la balconada correguda.

A aquesta planta de l'edifici nou se situa la sala d'usos múltiples amb possibilitats de ser emprada com a sala de conferències o d'exposicions temporals. La connexió entre ambdós edificis es produeix a través del primitiu bany de la casa, del que no n'existia cap element.

En el plànol de l'estat previ a la restauració es denoten els afegits efectuats a l'edifici original, tant l'hivernacle sobre la balconada que dona al jardí, com els interiors que es van dur a terme en la reforma dels setanta que va produir el fraccionament de la majoria dels dormitoris per a situar en ells armaris d'obra i banys privatis, que en alguns casos van ser compartits; així com la subdivisió del bany original en diverses peces independents. Tots aquests afegits es van eliminar per a recuperar els espais originals.

Planta segona

Aquesta planta, situada sota la coberta i amb sostre inclinat en les seves crugies laterals, estava dedicada a labors de servei i emmagatzematge i per tant sense entitat en els seus revestiments, a excepció de l'entrada central d'arribada de l'escala. Aquesta sala connecta amb la crugia que dona al carrer que es trobava dividida en tres sales d'emmagatzematge i que, en la seva nova funció d'acollir les sales d'exposició estable, s'unifiquen, simplement eliminant els seus envans de separació, encara que conservant les rajoles dels terres permetent mantenir la idea del fraccionament primitiu.

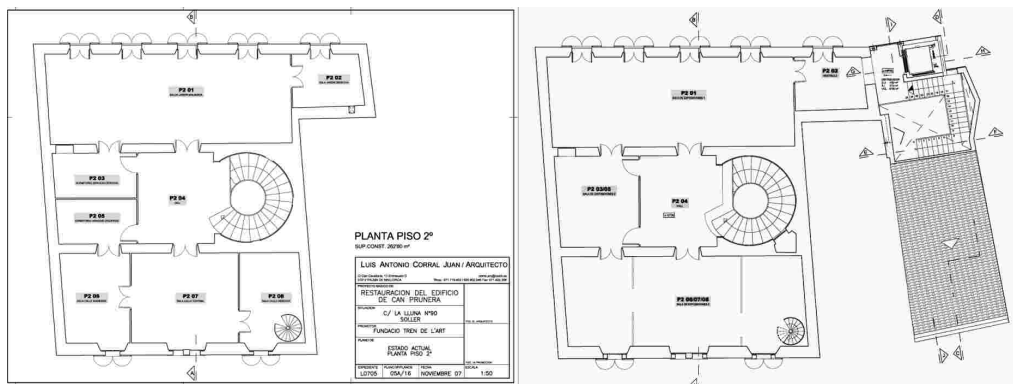
De la mateixa manera les dues cambres de servei de la crugia central s'unifiquen en una sola sala, eliminant el seu envà de separació, per a adaptar-la a la seva nova funció de sala d'exposició estable. La crugia que dona al jardí, de menor altura, conté una gran sala, que no suposa cap problema per a la seva adaptació com espai d'exposicions, i que està connectada a una petita sala en la que en un principi se situaven les instal·lacions d'aigua sanitària.

La sala de la façana al carrer té a la seva dreta una petita escala helicoïdal de ferro de dues voltes completes que permet la sortida a l'exterior de la coberta, disposant d'una passarel·la volada que recorre tota la línia de façana al carrer, essent executada a través de taulons de fusta, separats entre si, ancorats amb ferros al mur de coronació del llenç de la façana i en les pròpies biguetes interiors de suport de la coberta.

A aquesta planta de l'edifici nou, aprofitant la coberta inclinada que comença des de la façana de la planta primera al carrer de la Lluna, s'hi situen exclusivament els elements de connexió vertical, ascensor i escala, per dotar d'accessibilitat a aquesta última planta. La connexió entre els dos edificis es produeix a través de la primitiva sala d'instal·lacions de la casa.

La comparació entre els plànols previ i final de la restauració permeten observar les unificacions de les sales i l'agregació del nou edifici.

Planta soterrani

La sala que ocupa tota la crugia central és on finalitza l'últim tram de l'escala d'arribada a la planta i que estant disposat en paral·lel als murs de càrrega va requerir d'un pilar de ferro per a sostenir la part del forjat del sostre que es va requerir interrompre. Els baixos dels dos trams superiors de l'escala, realitzats a la catalana, que connecten amb l'entrada central i la sala que s'ubica abans de la cuina de la planta baixa, suposen dues petites cambres de magatzematge. Aquesta sala central compta amb un brocal d'un pou d'aigües pluvials situat sota ella i un dipòsit d'oli, i actua com distribuïdor cap a totes les altres peces de la planta.

La crugia que dona al carrer està formada per tres grans rebosts, estant els dos laterals il·luminats i ventilats de manera natural (un d'ells amb una obertura externa a pesar de la reixa exterior per a possibilitar l'entrada de diferents matèries per al seu emmagatzematge), mentre

que el central, situat a un nivell inferior ja que sobre ell s'hi situa l'entrada de l'edifici, s'il·lumina i ventila a través de les fusteries corregudes que actuen com envans de separació amb els citats rebosts laterals.

La crugia que dona al jardí té una àmplia sala central, amb la cuina a la seva esquerra i un safareig a la seva dreta.

Totes aquestes estades estan il·luminades mitjançant mompellers anglesos, coberts amb reixes en el seu contacte amb l'edificació i amb pavès en la seva part més allunyada, que han estat actualment unificats en un corredor subterrani accessible d'instal·lacions que possibilita la connexió de totes les conduccions fins a la cambra general dedicat a elles, descrita en la planta baixa.

El seu cobriment s'ha realitzat mitjançant un vidre corregut, amb les pròpies condicions de seguretat i de ventilació per tal d'evitar condensacions, a tot el llarg de la base externa de la façana, excepte en el seu centre on s'ha mantingut el pas de pedra de la sortida principal de l'edifici, que permet visualitzar des de l'exterior la continuïtat de la façana per sota del nivell del jardí. La seva formalització es pot observar en el plànol de planta baixa.

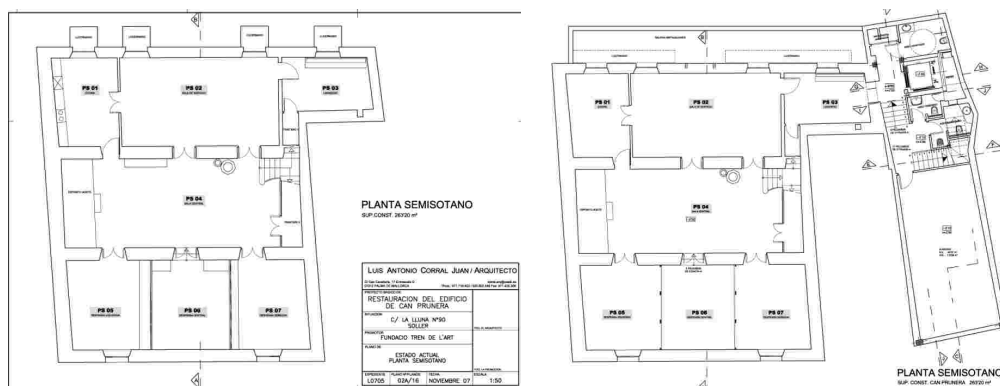

L'habilitació dels rebosts i les grans sales per a dedicar-les a espais d'exposicions temporals no ha suposat transformació alguna, al marge de dotar-les de les instal·lacions necessàries per a aquesta funció.

Aquesta planta de l'edifici nou està dedicada als serveis higiènics i a un magatzem per a obra artística. La connexió entre els edificis es realitza a través del primitiu safareig, que conserva la pica original.

La comparança entre els plànols previ i final de la restauració permet observar la transformació dels originals mompellers individualitzats en l'actual corredor d'instal·lacions i l'agregació del nou edifici.

La intervenció museística

Finalment la reubicació i recol·locació de tots els elements restaurats de mobiliari i llums en les diferents sales, així com l'habilitació per a la funció museística afegida d'albergar exposicions estables i temporals, han permès conjugar la contemplació d'un edifici modernista i el seu corresponent mobiliari amb l'exhibició de col·leccions artístiques i la possibilitat de celebració de certs esdeveniments, que avalen la seva condició de centre cultural.

L'edifici de Can Prunera ha estat distingit amb el Premi d'Accessibilitat de l'any 2009 del Consell de Mallorca.

QUADRE TÈCNIC

Projecte arquitectònic: Luis Antonio Corral Juan, arquitecte.

Projecte executiu, direcció d'obra i coordinació: Luis Antonio Corral Juan, arquitecte; Salvador Juan Mas, arquitecte.

Direcció executiva i de seguretat en obra: Jaime Valcaneras Mayol, aparellador.

Projectes i direcció d'obra d'instal·lacions i activitats: Juan Roca Ripoll, enginyer industrial; Miquel Roca Ripoll, enginyer industrial.

Projecte museístic: Dolores Durán Úcar.

Projecte de jardí: Jardins de Tramuntana.

Especialistes: Història: Miquel Seguí Aznar, catedràtic d'història de l'art de la UIB.

Restauració de mobiliari i fusteries: Francisca Coll Borràs, historiadora.

Restauració de pintures: José Pardo Falcón.

Restauració de revestiments interiors i façana: Restaurotec.

Promotora: Fundació Tren de l'Art.

President: Pere Serra Bauzà.

President de Ferrocarril de Sóller: Javier Mayol Mundó / Oscar Mayol Mundó.

Director del Museu de Can Prunera: Rogelio Araujo.

Coordinador: Rafael Ortiz Portela.
 Aparellador: Vicenç Fuster Ferragut.
 Constructora: Topar S.L.
 Director: Tomás Paris Planas.
 Aparelladora: Maribel Paris Rojo.
 Encarregat: Andreu Arbona Roig.

Bibliografia

"Arquitectura contemporánea en Mallorca (1900-1947)" de Miguel Seguí Aznar. Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears / Universitat de les Illes Balears. Palma, 1990.

"Arquitectura mallorquina moderna y contemporánea" de Santiago Sebastián López y Antonio Alonso Fernández. Gráficas Miramar. Palma, 1973.

"Arquitectura modernista en Baleares" de Miguel Seguí Aznar. Edicions Cort. Palma, 1975

"Eclecticismo y Modernismo en Sóller", estudi publicat a la revista Mayurqa del Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts de Salvador Bernet Bonals. Palma, 1973

"El Modernisme a Mallorca" de Consol Bancells. Col·lecció Terra Nostra. Edicions de Nou Art Thor. Barcelona, 1989

"El Modernisme en les Illes Balears" de Miguel Seguí Aznar i Donald G. Murray. Direcció General d'Arquitectura i Habitatge del Govern de les Illes Balears. Palma, 2000.

"El Modernismo en Sóller", de Gaspar Valero i Martí dins de la sèrie de Itinerarios Históricos en las Islas Baleares" publicats pel Diario de Mallorca.

"El Modernismo y su tiempo" de Miguel Seguí Aznar i Donald G. Murray. José Olañeta, editor. Palma, 1989.

"Entra a la ruta del modernisme". Direcció General d'Arquitectura i Habitatge del Govern de les Illes Balears. Palma, 2001

"Guia d'arquitectura modernista a les Illes Balears" de Joan Llobet Brossa. Direcció General d'Arquitectura i Habitatge del Govern de les Illes Balears. Palma, 2000.

"Joan Rubió i Bellver, arquitecte de Can Prunera" article de Gregori Puigserver i Plàcid Pérez al setmanari "Veu de Sóller" del 22 de novembre de 1991.

"Ruta del Modernisme a les Illes Balears" de Antonio Ramis Ramos i Gabriela Kacelnik. Guies pràctiques de turisme cultural a les Illes Balears. El Día del Mundo / Rey Sol S.A. Palma, 1997.

Agraïments

Antònia M. Miró Crespí, Historiadora i Directora de comunicació del Museu de Can Prunera, per la cessió del seu projecte museològic.

Maribel París Rojo, Aparelladora de la constructora, per la cessió de fotografies.

Diari "Última Hora", per la cessió de fotografies.